

חלק א

המשפטים בין יוסף לבדי לבין יקותיאל, "פקיד הסוחרים".

1 - 2

זכרון דברים על מסירת עדות וחקירה בפני בית הדין הרבני

בפססאט (קהיר העתיקה).

יום שני, 12 כסלו 1409 לשטרות, שנת תתנ"ח לבריאת העולם,

שהוא 9 בנובמבר 1097.

U.L.C.
Harary Library, Add. 3418 a/b
" " " " 3421 a/b

שני דפים בודדים, ^{ארכיון} בדפים 19 ס"מ. רוחבם 13,5 ס"מ. [נייר עבה חום-
בהיר, שהכהה במקצת.] כתמים וחורים. כ"י 3421 הוא המשך ישר של 3418.
מתקבל על הדעה, ששני הדפים היו פעם מחוברים וקשורים יחד עם דפים
אחרים הנוגעים באותו משפט. אך אין להכיר סימנים ברורים לחורים,
שדרכם הושחל חוט לקשירת הדפים.

אומנות
זעירות

בראש העמוד של מס' 1 נמצאה כותרת, שסופר בית דין הוסיף אותה
לאחר זמן. במס' 2, עמ' ב' נמצאת ההחלטה של מסמך 4. הסופר מניח מצד
ימין כס"מ אחד ריק ואילו מצד שמאל הוא כותב עד סוף השורה.
הכותב הוא הלל ב"ר עלי ז"ל, שכתב גם את המס' 4 - 14, 16 - 18,
141, סך הכל 23 עמוד ורבע. במס' 1 - 2, 4 - 7, 9, 12, 14, 17 - 18
השתמש בקולמוס דק לערך, במס' 10 - 11, 13 בקולמוס עבה, ואילו במס' 8
נכתב החלק העליון של העמוד בקולמוס עבה והחתון בדק (עייין סמ),
בשעה שבמס' 16, עמ' א, הוחלף קולמוס דק בעבה באמצע המשפט (שורה 10,
במלה הרביעית לפני סוף השורה).

יש שינויים גם במידת הדיוק ובשכיחות של המתיקות ושל ההוספות שנרשמו בשולי העמודים. אך בדרך כלל מצטיין הכתב בסדירות האופינית לסופר בית דין מומחה. אלא שאין למשל להבדיל בבטחה בין רי"ש לדל"ת, חופעה המכבדה ביהוד מפני שבאים^{כאן} הרבה ביסויים נדירים. על הלל בר עלי עיין למטה בביאור. שמו הושם בחור מעין סוברים, כדי להבדילו מיתר הכתוב. עיין במבוא עם'.

"שימוש" זה הוא זכרון דברים למופת על "מושב" בית דין. לאחר הגדרה מדויקת של הזמן, המקום והצדדים שבאותו "מושב" (ש' 1 - 5) באים:
א. סענות החובע (מס' 1, ש' 6 - עם' ב' ש' 8). הוא מונה הבדים (עם' 1, ש' 6 - 12), כלי הכסף (ש' 13 - 18), כמות הנחושת (ש' 18 - 20), האלמוגים (ש' 20 - 21), עשבי הרפואה והבישול (ש' 20 - עם' ב' ש' 1) וסכומי הכסף (ש' 1 - 3), שמסרם לנתבע ואת ההוראות שנתן לו בנוגע לקניות בעדן ובהודו (ש' 5 - 9).

ב. הסברות הנתבע בנוגע לפעולותיו המסחריות בדהלך שבחוף המערבי הדרומי של ים-סוף, בעדן ובהודו (מס' 1, עם' ב' ש' 9 - מס' 2, ש' 1).
ג. שאלות שנשאלו הנתבע והחובע וחשובותיהם (מס' 2, ש' 1 - מס' 2, עם' ב' ש' 2).

ד. הצהרת הנתבע, שעם מסירת סכומים וסחורות לחובע בשווי כולל של מאהים דינר ועם ווחורו על עודפים שיבואו לידי הנ"ל מסחורות העומדות להגיע מעדן, הוא רואה את הסכסוך מיושב (ש' 7 - 3).

"שימוש" זה נכתב בלי ספק בעת מושב בית הדין עצמו. על כך מעידים לא רק הניסוח החי והממשי של השאלות והתשובות, אלא גם המתיקות והתיקונים, המוכיחים שהנשאל תיקן את עצמו מתוך כדי תשובותיו, עי' למשל מס' 1, עם' ב' ש' 14; מס' 2, ש' 13.

מפליא שאין זכר למסמכים שבכתב. בלי ספק היו. את הפירוט המדויק של הסחורות, היאורן, מחירן ומשקלן קרא החובע בוודאי מתוך חלכרה, רשימת-הזכרות, שמסרה ליוסף לבדי יחד עם הסחורות ושהניח לעצמו העתק ממנה. רשימות-הזכרות כאלה הגיעו אלינו, עיין להלן מס' 33 - 34.

ומס' 156. אלא שהמשא והמתן בפני בית דין נעשה על יסוד עדות אישית שבעל פה.

בנוגע לשאלה עד כמה היו רשימות בידי הנחבצ עי' מס' 4 - 5.

הוכן ה"שימוש" הזה משמש נושא למושבי בית הדין הבאים וגם לשני מכתבים ששיגרם יוסף לבדי אל חסן בן בנדאר, פקיד הסוחרים בעדן (מס' 4 - 14). פרטים שלא נתפרשו כאן יתבהרו אפוא בהמשך הדברים. עיין בביאור.

תרגום

הנדון: אבו יעקוב הרופא נבד (במקור: עם) מ(רנו) יוסף איש טריפולי.

(1) בשני בשבת, שהוא שני ימים בירח כסלו של שנת (2) אלף ארבע

מאות ותשע למניין שאנו רבילים (3) בו בפסמאס מצרים, שעל נילוס הנהר

מושבה, (4) כן היה: באו לפני בית דין מר יקוהיאל בן מר משה הרופא

(5) ולו ותבע ממך יוסף הידוע בכינוי בן אללברדיה ששים ושמים חתיכות

(6) בד כדלקמן:

שמונה סודרים "פוסה" בצבע של חגלה עם (שוליים של) משי. סודר משי

אדום (7) ואחר ירוק, שניהם מתוצרת מצרים, מוצרת בריך. גלימה "דביק"ת

(8) בעלת שוליים של משי, רקומה בזהב ובכסף. סודר "סוסי" רוסי. תיבת

(9) סחורה מגוונת מוצרת מצרים כוללת ארבעים חתיכה מטפחות (10)

לכנות גלמיות, חמשה סודרים חמציים בצבע עופרת. סודר צמר (11) בודד

שלם. שני חצאים של חבורת פאר עטורים בשולים, משלימים זה את זה,

מקושטים בציורים, (12) דקים. חתיכה בד "משולש". חצי חלוק מולבן. בד

"מיזר" לכרוך בו את הסחורות.

(13) ומכלי כסף:

מזלף מצופה זהב ומשובץ בכסף, משקלו שבעים דרהם. אסוך שמן (14)

מוזהב ומשובץ בכסף, משקלו 21 ורכע. עלי מקושט בניילו ובזבוג, ⁽¹⁵⁾ שחור,

מצופה זהב ומשובץ בכסף, משקלו 82 דרהם. כוננית לכלי שולחן עם כסוי

(16) מקושט בזיגוג שחור ומוזהבת, משקלה 78 וחצי. כיור מקושט בזבוג

שחור (17) ומוזהב, משקלו 52 ורכע. קעריית מקושטת בזיגוג שחור, מוזהבת,

משקלה (18) 55 דרהם.

ומן הנחושת:

נחושת ריקוע צהובה וגם היחה בה כמוה של נחושת יציקה, (19) כים,

שמסקלו מאה ועשרה רסל מצרי.

מן האלמוגים (20) שחי יחידות מכר פחות עשירית.

ומן החבלבל הרפואי הירוק עשרים דרהט. (21) ומן הלבנה הרפואי היבש

האדום משא שמסקלו 380 מן; אושנה (סחב) (22) ארבע מאות מן בדיוק; כשות

מן האי כרתים עשרה מנים.

עמוד ב':

(1) וחבית לבנה נוזל משקלה המישים מן בדיוק, שקבלה מן ערוס, והיא

שלי; כים (2) של דינרים טריים פניעה משובחת עשרים דינר; ושקלתי הוצאות

(3) מכס של קהיר ושכר האוניה בעד הכל עד חוף קוץ. (4) שלחתי הכל עמו

כדי שימכור בשבילי ויקנה מה שה' יתן. (5) ואמרתי לו, אם ה' יתן ומגיע

בשלום אל ערן, תשלח (6) לי מחצית המסען הזה בידי חסן בן בנדאר אל

מניבאר (7) עיר הפלפל, כדי שיקנה לי בעדה פלפל, והמחצית השניה תהיה

(8) עמך אל נהרוארא, ותקנה לי בה לאך והכל יהיה (9) עמך.

נטאל מ' יוסף הנזכר על כך והשיב: קיבלתי ממנו (10) חבילה של בדים

והגעתי עמה אל דהלך. משהגעתי אל דהלך, (11) ראיתי שממכר הבד היחה לו

שם הצלחה. מכרתי את משלוחו והושג תמורתו (12) שישים מתקאל טובים

ומעולים [ונשאר אצלי] יחד עם מה שנותר (13) ממנו ונמכרתי ואילו (כלי)

הכסף, קבלתי ממנו (14) ומסרתי אל חסן בן בנדאר "הפקיד", כפי שצווני

[למען יקנה], (15) והאושנה [והנחושת] מסרתי אל חסן בן בנדאר, שמכרם

(16) והוסיף תמורתם אל שישים הדינרים, שבעדם מכרתי את הבדים ומסרתי

(17) לו. ונוסף לכך תמורת הלבנה גם כן, שמכרתי חלק ממנו בדהלך (18)

בארבעים דינר במסבע מקומי השווה עשרה מתקאלים טובים, (19) ואותם

מסרתי עם הכשות והחבלבל הרפואי אל חסן בן בנדאר (20) עם צרור הבדים

ושאריה הלבנה היבש. והאלמוגים לקחתי (21) עמי אל נהרוארא. ואילו חבית

הלבנה הנוזל (22) קבלתי מן ערוס. וחישבתי עם מ' יקותיאל הנזכר את

מחירה

ג

ושאלנו אותו בדבר שארית (2) הלבנה היבש והאלמוגים, שהזכיר
לגביהם שהכל הגיע (3) עמו אל נהרוארא, כמה הושג תמורת שניהם ביחד.
אמר: (4) באשר ללבנה הושג תמורתו, אחרי נכוי ההוצאות ותשלומי
החובות, (5) מאה ועשרים דרהם; ואילו האלמוגים, החלפתי לו בהם (6)
תרוזי זכוכית, שחלק מהם אבדו בים ונשאר ממנו (7) כיש עשוי פשתה
והוא נמצא. ואת תמורת הלבנה הוספתי (8) אל מטעני וקניתי בעדס סחורות.
מה שירצה מסוגי (9) הסחורות, אמסור לידו בהתאם לחשבוננו.
אחר כך נשאל (10) בדבר דמי הקדימה שהוקדמו לו על ידי חסן בן
בנדאר על חשבון הפלפל.

השיב: (11) חסן הנזכר הקדים לי דמי קדימה על חמישים בהאר פלפל
לפי (12) ערך של 5 דינרים לכל בהאר, מהם בשביל הסיף ו מ יקותיאל
(13) הנזכר 15 בהאר, מהם שלושה ברזל הרבע ברזל.
אחר כך נשאל (14) בדבר המשקל משקל הלבנה שנמכר בדהלך.
השיב: (15) מכרתיו כל שני פנים בדינר ואיה כלל תמורת מה שנמכר
80 (16) מן בארבעים דינר הנזכרים לעיל. וכאשר הגעתי (17) הנה, פנה
אלי בדבר מה שהיה לו עמי והיה בינינו דין ודברים (18) הרבה, עד
ששלמתי לו כפיצוי למה שהיה לו אצלי משא (19) לאך השווה מאה דינר
ונחתתי לו דמי קדימה על חשבון מה שיש לו אצל (20) בן בנדאר מאה אחרת.
אז נשאל מ יקותיאל על זה.
(21) השיב: באשר למה שהזכיר בדבר המאמים דינר, הרי קבלתי

עמוד ב'

(1) ממנו מאתיים דינר אלה שנזכרו מקודם לפי הענין הנזכר, אלא שהם
מכלל רכושי.

אמר מר יוסף הנזכר: (3) מאת הדינרים האלה שהקדמתיים לו על חשבון
סחורתו (4) בעדן - אם הגיע בשלום ויהיה שווה למעלה ממאה, תהיה
יחרה (5) זו שלו, ואם יחסר דבר ממאה, הרי הוא פסור מזה מעכשו.
וחזר מ יוסף (6) הנזכר ואמר באותו מושב: אני לא שלמתי מאתים
דינר אלה (7) אלא לשם יישוב בטובה של הכל.

ד

ומה שהיה לפנינו כתבנו וחתמנו (8) שיהיה לזכות ולראיה. הלל
בין עלי זל (9) אברהם ברבי שמעיה החבר ללללל נין שמעיהו גאון לל